

Les memòries de Josepa Puig

per JULI CANUT i CAPDEVILA

La Pepa, com li diu la gent que la coneix, ens conta, de manera detallada, els records i les vivències els seus vuitanta-set anys d'existència. Unes Memòries, on el particular esdevé reflex de la comunitat popular d'una època.

Josepa Puig va néixer el dia 4 de setembre de 1894 a Campdevàdol. Era un dels onze fills del matrimoni Puig-Sanjaume. Avui, sols en resten dos: ella, la Pepa, i la seva germana, la Maria, de 94 anys, que viu a Barcelona. La Pepa, des de fa anys, transcorre dies al Guixaró, una colònia tèxtil del Llobregat. Viu sola. Fa tres anys que se li va morir el segon marit.

La Pepa, com li diu la gent, no és lletraferida o artista. És una dona menuda, inquieta i agosarada a qui agrada llegir i escriure. Ara mateix a 87 anys, sense quasi bagatge escolar, per omplir el temps i deixar un record als seus, va atrevir-se a fer unes memòries, les seves MEMÒRIES. Després en féu llibres per regalar als amics i familiars. La Pepa, audaç i tossuda, sortí amb la seva.

He dit "sense quasi bagatge escolar", ja que la Pepa va anar poc temps a col·legi. Mireu el que diu ella mateixa dels seus estudis:

"En arribar a cal Gat, a mi em van fer anar a col·legi. Anava a Sant Joan de les Abadesses. Hi tenia mitja hora. Em feien quedar a dinar a una casa que feien pagar un ral cada dia. M'atipaven força. Quan feia un any, un dia la mare va venir a trobar la mestressa. Li va dir: ara, si la volen, vindrà una altra nena, perquè la Pepa aviat tindrà deu anys i l'hem de posar a la fàbrica. La mestra li va dir: féu una cosa mal feta, perquè aquesta nena aprèn molt. Quan va venir no sabia res. Ara ja passa al tercer llibre. Em sap molt greu que la poseu a la fàbrica. La mare li va dir: ja em sap greu, però encara n'hi ha d'altres més petits que ella..."

Les MEMÒRIES són un prodigi de retentiva i detall. Foren escrites a la vellesa, de memòria, i sense suport de diari íntim, llibre o qualque paper. Hi destaca la fidelitat del dir. Cançons o poesies vingudes d'altres viarany, ho confirmen.

Els fets i anècdotes són explicats amb tota minuciositat. Excessius i reiteratius sempre, mai però mancats

Josepa Puig

de subtil observança. Fixeu-vos en aquest fragment anecdòtic del "gos del pare":

"Un dia al pare, al peu d'un arbre, li va venir una son molt bona. I el gos es va posar a cridar molt fort. El pare deixà que el gos cridés. El gos, però, no callava. El pare va aixecar-se per si veia algú. No va veure res. I es tornà adormir. El gos encara cridava més. I amb la cua li tocava la cara..."

Tenen curiositat els originals, molt propis d'una dona d'aquell temps. Els té posats en un bloc gran. Omplen unes 60 pàgines escrites i numerades a banda i banda. Són escrits a mà, fets a ploma i atapeïts. No tenen esborranys ni signes de puntuació. La lletra és llegidora i de traç alt. L'estil directe, reiteratiu, net i clar. La successió de fets exposats sense ordre. El conjunt apareix com un "garbuix llegidor".

Contrasta amb aquest "garbuix" l'ordre i neteja del llibre sortit, en ciclòstil, un any més tard. Conté els mateixos conceptes, el mateix estil, i fins i tot algunes mateixes paraules. Tan sols s'elimina el "garbuix". Mans respectuoses i delicades devien fer el treball.

El llibre, per un procés que va d'infantesa a vellesa, va resseguint tots i cadascun dels llocs d'estança de l'autora. Relata fets viscuts, anècdotes i cançons d'aquell temps, tot reflectint el tarannà d'una dona que és ella, i els records i vicissituds d'una època que va esfumant-se.

Sens dubte, per a mi, els dos grans valors de les MEMÒRIES.

Vegem-ne fragments:

Admiració als pares

"A Pernau, el pare era filador d'unes màquines que en deien Salfactines. Anava a preu fet. Ell devia ser llest. Era dels que guanyava més. La mare treballava als aspis. Com que tenien tants crios, als quinze dies d'haver-ne nascut un, a la mare li deixaven portar el bressol on treballava. La mare guanyava deu pesetes a la setmana. Quan deia a les veïnes que en tenia poc, elles li deien: tu, rai!, que el teu home guanya com un encarregat... Pobres pares! Feien dotze hores a la fàbrica i quan plegaven, la feina que els esperava, Mes, no s'espantaven. Tot treballant sempre cantaven..."

Poder d'iniciativa i valentia (a la cerca d'oli)

"Durant la guerra vam patir molt. Un dia vaig dir a la mare: nosaltres no tenim oli; els de Ripoll, tampoc deuen tenir res. Els vaig escriure. Els deia que la Carme vingués amb les nenes. Ella i jo podríem anar a mirar si trobàvem oli. Les nenes podrien quedar-se amb la mare. I van venir. Amb la Carme varem marxar amb dues garrafes cada una. Vàrem estar-hi molt, perquè no en trobàvem gaire, però a l'últim les vàrem poder omplir.

Cada nit havíem d'anar a dormir a un lloc que tenien per les dones. Allà hi havia un pilot de palla. Cada dia la canviaven. En aquest lloc passàvem la nit. Si demanàvem una cosa per menjar, només ens donaven ametlles, i encara gràcies.

Un dia vàrem haver de pujar a un tren que no tenia llum. Havíem d'anar a dormir a Tàrrega. El tren era el nostre llit. La meua germana i jo enraonàvem. Un home amb la veu devia conèixer que érem dones. Ens va dir: *deveu buscar coses de menjar. La germana va respondre: sí! Ell va dir: si veniu a casa meua, tinc de tot: oli, pa, arròs, sucre.. si veniu ho veureu. La Carme estava espantada. Jo li deia no tinguis por! Tu només has de fer el que faci jo. Abans de parar el tren, ens vàrem posar un mocador al cap perquè no ens veïés la cara. Quan es va parar el tren, l'home ens seguia. Llavors vaig agafar la mà d'ella i li vaig dir: *ajupa't!**

Com que hi havia tanta gent, allà ens vàrem perdre. No vàrem pas saber quina mena d'home era. Ni ganes...".

Vida pobre i sacrificada (el casament)

"Ens vàrem casar, sense convidar ningú. Ell, allà, no hi tenia família. Dels meus, només va venir la meua germana Àngela i el meu germà Pepito. Havent dinat van marxar. Nosaltres també, però cap a can Bernat. No ens vàrem moure de casa. No teníem gaires diners. Aquell dia, ell em va dir que per poder venir a Balsareny, va haver de vendre's la burra.

Bé, ja vàrem ser casats. Al matí, quan ens vam despertar, vaig quedar espantada. No havia vist mai una nevada tan grossa. Hi havia cinc pams de neu. Només teníem un llum de petroli. Tampoc teníem aigua a casa. Per menjar només teníem farines i pa de blat de moro.

Sort que he sigut molt valenta! Sort que he tingut molta fe i Déu m'ha ajudat!"

Vida de treball

"Un dia vaig arribar a casa. Hi havia un senyor foraster i em va dir:

quants anys tens? Jo li vaig dir: aviat en faré nou. Ell va dir: aviat podràs treballar. Buscava famílies que tinguessin força crios. La mare em va dir: Aquest senyor diu que si volem anar a una colònia que hi diuen a cal Gat. Si volem, ens vindran a buscar. Tots els grans tindran feina. Al cap de pocs dies cap a cal Gat.

Aviat vaig anar a la fàbrica. Em van fer anar triar cotó amb una colla de nois. Un dia vaig marxar a casa tot plorant. Els vaig dir: no vull pas tornar més a la fàbrica, perquè em fan treballar amb nois i em diuen moltes porqueries. La mare va dir: anem! I em va acompanyar al director i li va explicar el que passava. Ell va dir: ja la farem anar a les contínues. Aviat vaig saber fer-les anar. Portava una màquina. Les grans guanyaven tretze pessetes a la setmana. Jo feia la feina com elles i només me'n donaven sis. M'hi vaig passar dos anys. El treball de les contínues m'agradava més, perquè allà hi havia nenes com jo. Aviat vaig ser amiga de totes. Només teníem ganes de jugar i cantar..."

Enginy i optimisme (els moros)

"En entrar els nacionals, així que varem sortir de casa, els primers que vam veure, van ser moros. A mi em feien molta por, perquè vivíem en una casa de planta baixa. En aquests llocs, els moros hi anaven a picar les portes. La meua germana Carme estava al pis de sobre. Van fer baixar la nena uns quants dies a fer-me companyia. Un dia, feia poc que havíem anat a dormir, sentim trucar la porta. La nena deia: no aneu a obrir! Jo havia sentit dir que si no s'obria, els moros tiraven una bomba i entraven igual. Espantada els dic: *què voleu? Un em diu: venimos a mirar si hay sitio para dormir. Ya està ocupado, els vaig respondre. Hay dos tenientes que duermen. Els dos moros es van mirar i van dir: vamos! I van marxar desseguida. Quina sort que em cre-*

guessin; sinó, malament..."

"M'agrada molt d'anar al bosc. La gent em renya. Veig que tenen raó, perquè si caic, com que sóc sola, no em trobaria a faltar ningú. Ara, amb la germana, hem complert els anys. Ara som al 1981. No sabem si l'acabarem. Ja en tenim un bon paquet! Quan volen portar la germana, tinc d'estar-me uns quants dies amb els seus. En fer bon temps, llavors ens porten al Guixaró. Aquest anys vaig estar un mes amb ells. Estavem vuit o deu dies amb cada fill seu. Tots contents, nosaltres, també..."

La Cloenda del llibre, és el resum més ben fet del que era ella i aquella època. Posem-lo com a punt final.

Conclusió

Pobres treballadors! Dotze hores allí tancats i, encara treballant havien de cuidar el crio. I durant la setmana guanyar vuit pessetes. Es veu que tenien sort de cantar i tenir molta fe. Déu els ajudava a travesar-ho tot i tenir bona salut.

Jo, quan mori, si la meua ànima té la sort de poder anar al Cel, també pregaré per tots els meus parents i per tota la Colònia perquè Déu els ajudi com ens ha ajudat a nosaltres.

Tenir una bona salut és la riquesa més gran del món!

N.B. Potser algú estrany que Josepa Puig, una dona d'aquell temps, sense cultura ni projecció social, ocupi un espai a L'EROL i concretament el d'Aparador. Ho hem fet així en considerar les MEMÒRIES com una biografia d'àmbit aprofitable de recerca.

Juli Canut, capellà del Guixaró.

Aquest mes de setembre, la revista INTERVAL (Butlletí d'Informació i Divulgació Musical) celebra el seu tercer aniversari, amb l'aparició al carer d'un número doble (35-36) extraordinari.

Des del setembre de l'any 1980 aquesta publicació, que ha guanyat en qualitat número rera número, ha contribuït a portar informació musical a Berga i al Berguedà.

Es important fer esment de tots aquells que han fet possible la continuïtat d'aquesta revista musical, única a casa nostra i, pràcticament, a Catalunya. Els qui han empès aquestes pàgines són: Joan Cortina, Neus Simon, Montserrat Perayre, Rubèn Fernández-Pola, Manel Escobet, Jordina Gragés, Josep Freixa Naco i una llarga llista de col·laboradors.

Des de l'abril d'enguany, l'INTERVAL forma part de les publicacions de l'Ambit de Recerques del Berguedà (entitat editora, també, d'aquesta revista que teniu entre mans: L'EROL), per tal d'unir esforços culturals.

El tiratge de l'INTERVAL és de quatre-cents exemplars i té 170 subscriptors. Si voleu ajudar la revista podeu enviar les vostres subscripcions o articles musicals a: c./ Roser, 21, 2.ºn - BERGA.